

DOI: 10.7596/taksad.v6i2.

Osmanlı Dönemi'nden İngiliz İdaresine Kıbrıs Türk Temel Eğitimi'nin Modernleşmesi ve Toplumsallaşması

From Ottoman Period to English Administration Modernization and Socialization of Cyprus Turkish Basic Education

Ali Efdal Özkul¹, Hüseyin Tufan²
Metem Özsezer³

Abstract

Changes in the primary education programme during the transition period from the agricultural society to the industrial society of the Turkish Cypriots in the Ottoman and British administrations in Cyprus were evaluated in terms of educational programs, number of students and modern agriculture course in this study. Following the Ottoman conquest of island, the educational institutions were also regulated like every other organisation in the island according to the needs. After the British took over the island administration from the Ottoman State, they maintain some of the applications from the old administration as well as replacing some of them according to their own administrative and administrative understandings. During the British administration, the education in the Turkish Cypriot community had switched from the religion intensive curriculum to modern education. This study aimed to reflect the details of new education system during the British administration in the island. In addition, as an example of the socialization of education, the increase in the number of students in education and the situation of female students in this increase have been emphasized in this study. The information obtained by using the first-hand resources of the research period, Blue Book, and education reports, is presented. As a result, the changes made in the Turkish Cypriot Education system have affected the Turkish Cypriot community socially, culturally and politically.

Keywords: Cyprus, Turkish Cypriot, Agriculture, Industry, Education, Culture.

¹ Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. KKTC.
E-mail: aliefdal.ozkul@neu.edu.tr

² Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. KKTC.
E-mail: huseyin.tufan@neu.edu.tr

³ Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. KKTC.
E-mail: mete.ozsezer@neu.edu.tr

Öz

Kıbrıs'ta Osmanlı ve İngiliz idaresinde Kıbrıslı Türklerin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde ilköğretim programında oluşan değişimlerin bu araştırmada eğitim programları ve öğrenci sayısı açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin adayı fethetmesinden sonra adadaki her kurum gibi eğitim teşkilatını da ihtiyaçlara göre düzenlemiştir. İngilizler ada yönetimini Osmanlı Devleti'nden devraldıktan sonra, eski idareden kalan bazı uygulamaları devam ettirirken, bazılarının yerine kendi idari ve yönetim anlayışlarına göre düzenlemişlerdir. İngiliz idaresi sürecinde Kıbrıslı Türklerde eğitim dini ağırlıklı müfredattan modern eğitime geçmiştir. Yapılan araştırmada İngiliz döneminde adada uygulanan yeni eğitim sisteminin detayları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada eğitimin toplumsallaşmasına örnek olarak eğitimdeki öğrenci sayılarındaki artışın ve bu artış içerisinde kız öğrencilerin durumuna dikkat çekilmiştir. Söz konusu araştırmada döneminin birinci el kaynakları olan *Blue Book*'lar ile dönemin eğitim raporlarından faydalanılmıştır. Sonuç olarak Kıbrıs Türk Eğitim sisteminde yapılan değişiklikler Kıbrıs Türk Toplumunu sosyal, kültürel ve siyasi olarak etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Kıbrıslı Türk, Tarım, Sanayi, Eğitim, Kültür.

Giriş

Mejuyev (1998), kültür kavramını, somut bir toplumda bireysel ya da birlikte yapılan bir davranışı belirleyerek, semboller ve işaretler yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan değerler ve normlara indirgenliğini belirtir. Ona göre kültürün çekirdeğini geleneksel düşünceler ve bu düşüncelerin bağlı olduğu normlar oluşturmaktadır (Mejuyev, 1998). Bu haliyle kültür kavramı, dil aracılığıyla tarih içerisinde çağlar boyu devredilebilen bir nitelik taşır. Bu sayede toplumlar hayatta kalarak edindiği deneyimleri ve bilgileri kendilerinden sonraki kuşaklara aktararak varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır. Dolayısıyla kültür, insan olgusu içerisinde yaşamsal ve toplumsal gereksinimleri karşılayan, işlevsel bir unsur halini almıştır (Güvenç, 2002).

Toplumlar gelişen ihtiyaçlarına gereken cevabı eğitim ve öğretimle vermektedirler. Eğitim bir amaç değil araç görevini üstlenerek toplumlumun gelişmesine katkı koyar. Ayrıca

eğitim, g¼ncel ihtiyaçlara cevap verebilmek için bilginin evrim geçirecek değişmesiyle birlikte toplumun gelişimini sağlamaktadır (Genç & Eryaman, 2007). Dolayısıyla eğitim temel bir toplumsal kurum olmakla beraber, aynı zamanda ¼đretim kurumlarında uygulanan bir teknik, ¼đretim etkinliklerinin b¼t¼n¼, ¼đrenim, terbiye, yetişme ve yetiştirme gibi anlamları da içerir. B¼ylece insan bilinçli bir birey olma yolunda ilerlemeye başlar (Tezcan, 1997).

Eğitim başlangıçta sadece insan yaşamını s¼rd¼rme işlev ve g¼revini y¼r¼t¼rken, kuşaklara aktararak biriken bilgiler sonrası ¼retilen alet ve bu aletlerin kullanımı ¼retim fazlasını getirmiştir. Alet kullanımı ¼retim ilişkilerini etkilemiş, bu da toplumda iş b¼l¼m¼n¼ ortaya çıkarmıştır (Almış & Yılmaz, 2011). Eğitimin işlevi, toplumun gelişimine y¼neliktir. Diğer yandan toplumunun ihtiyaçlarına g¼re eğitimin amacı da değişiklik g¼stermektedir. Çeşitli toplumların farklı ihtiyaçlarına g¼re yaptığı işlevler de bu amaçlara g¼re biçimlenmektedir (Sağ, 2003).

Ekonomisi tarıma dayalı toplumlarda, temel ¼retim etkeni topraktır. Kurum olarak din, merkezde yer alır ve yasaları, toplumsal kuralları, ahlakı, değerleri ve d¼ř¼n¼ř¼ belirler. T¼m bilim ve sanat dalları dindarlığı geliştirme ve dini savunma aracı olarak g¼r¼r. Siyasallaşma din birleşimiyle gerçekleşir. Toplum yapısında erkek egemenliği ile birlikte kadın b¼y¼k oranda kenara itilmiş gibidir. Bu d¼nemde dinsel ¼đretilere g¼re bireyler yetiştirmek eğitimin temel amacıdır (ınar, 2002). Tarım toplumunda, avcı toplayıcı toplum yapısına oranla beden g¼c¼n¼n yerini hayvan g¼c¼ almış ve insanların doğadan yararlanmalarını sağlayan teknoloji gelişmeye başlamıştır. B¼ylece çeşitli dallarda ¼retim yaparak toplumun ihtiyaçlarını karşılayan zanaatk¼rlar ortaya çıkmıştır. Toplumun gereksinimi olan zanaatk¼rların yetiştirilmesi ilk ¼nce usta ırac ilişkisiyle başlamış daha sonra bu ilişki formal eğitim biçimine d¼n¼řm¼řt¼r. Aletli tarıma geçilmesi ile birlikte ¼retimde g¼zle g¼r¼l¼r bir artış sağlanmıştır (Fidan, 1994; Hallak & Caillods, 1995).

End¼strileřme ile birlikte ekonomik sistem ve tarım işçisinin yerini fabrika işçisi almıştır. Sanayileşme ile birlikte kentleşme, ulusal pazar, ulus devlet, ulusçuluk, laiklik kavramları ortaya çıkmıştır. Toplumda geniş ailelerden çekirdek ailelere geçilmiştir. Kadın haklarında gelişmeler olmuş, isteğe bağlı eğitimin yerini yetişkinlikte tamamlanan zorunlu ve kitlesel eğitim almıştır. Siyasal dinciliğin yerini ulusçuluk almıştır. Din, kurum olarak kendi alanına çekilirken bilimsel d¼ř¼nce onun yerini almıştır. Sanayi toplumunun gelişmesi ile birlikte ezberci eğitimden kaçış hızlanmıştır. Bu yeni toplumda bilen değil, d¼ř¼nen, araştıran, sorgulayan ve tartışan insanlara ihtiyaç duyulmuştur. 20. y¼zyılın modernleşmesinin etkisiyle toplumdaki bilim t¼ketimi yaygınlaşmış okur-yazar oranı y¼kselmiřtir (ınar, 2002). Ayrıca end¼strileřmeyle birlikte uzmanlaşma ihtiyacı belirmiş ve bu yeni oluşum da ilk ve orta

dereceli okulların yanı sıra yüksekokulların da gelişmesini zorunlu kılmıştır. Sonuç olarak sanayileşmeyle birlikte ihtiyaçlar doğrultusunda yeni meslekler ortaya çıkmış ve bu mesleklere eleman yetiştiren yeni eğitim kurumları (meslek liseleri) yaygınlaşmıştır (Fidan, 1994; Hallak & Caillods 1995).

Eğitim uzun soluklu ve emek isteyen bir süreç olduğundan; toplumsal, ekonomik ve siyasi faktörler değişmeyi, planlı ve plansız olarak tetiklemektedirler. “*Her yenileşme, yeni bilgilerin keşfedilmesiyle başlamakta, araştırma, gelişme, yayılma ve adaptasyon aşamalarından geçerek kurumsallaşmaktadır. Eğitimdeki yenileşmeler üzerinde yapılan araştırmaların sonuçları, eğitimle ilgili yapılacak yenileşmelerin süreçleri sonuçlarına çeşitli faktörlerin (ekonomik, psikolojik, sosyolojik, siyasal vb.) etkilerinin olabileceği unutulmamalıdır*” (Taş, 2007).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada Osmanlı döneminden İngiliz İdaresine Kıbrıs Türk temel eğitiminin değişimi, modernleşmesi ve toplumsallaşması eğitim programları ve öğrenci sayısı üzerinden değerlendirilecektir. Osmanlı Devleti'nin 1571 yılında Kıbrıs'ı fethetmesinden sonra Osmanlı'daki eğitim sistemi burada da uygulanmaya başlanmıştır. Genellikle klasik dönemde ülkede verilen eğitim faaliyetlerinin temeli, dini ağırlıklıdır. Osmanlı toplumunda köylü ve halkın okullarda mesleki bir eğitimi yoktur. Bu gruplar üretime ve topluma ilişkin bilgilerini ailelerinden veya usta çırak ilişkisiyle kazanmaktadır. Osmanlı toplumunda ahi teşkilatı hem eğitimde hem de üretimde önemli bir yer oluşturmaktaydı. Ahi teşkilatı meslek liseleri kurulmadan önce toplumun ihtiyacı olan mesleklerde çalışacak olan kişilerin yetişmesini usta çırak ilişkisi ile sağlamaktaydı.

Birleşik Krallık ada yönetimini 1878'de Osmanlı Devleti'nden devraldıktan sonra, Osmanlı yönetimden kalan bazı uygulamaları devam ettirirken, bazılarını ise kendi idari ve yönetim anlayışına göre düzenlemiştir. İngilizler Osmanlı dönemindeki gibi Müslüman ve gayrimüslim eğitimini birbirinden ayrı tutarak farklı eğitim encümenlikleri çatısı altında örgütlemişlerdir. Böylelikle ayrı kulvarda gelişim sağlayan Kıbrıslı Türklerin eğitimi, adanın diğer bir cemaati olan Rum toplumundan değişiklik göstermektedir. İngiliz idaresinin adadaki eğitim programlarında dini eğitim yerine modern eğitim müfredatı uygulanmaya başlaması toplum yapısında çeşitli değişimlere yol açmıştır. Araştırmada bu değişimler ortaya konulmaya çalışılmış ve eğitimin toplumlaşmasına örnek olarak eğitimdeki öğrenci sayısının artışına dikkat çekilmiştir. Diğer bir önemli nokta ise ilköğretiminde erkek, kız ve toplam öğrenci sayısındaki artış grafiksel tablo olarak döneminin birinci el kaynakları olan *Blue Book*'lar ve eğitim raporlarından faydalanarak ortaya konmuştur. Araştırmada modern ziraat

derslerinin başlamasıyla birlikte bu dersin formal eğitimin içerisine konulması da ele alınmıştır. Kıbrıs Türk toplumu tarım ve hayvancılığa dayalı bir üretim yaptıklarından dolayı İngiliz yönetiminde eğitim ile bu sektörlerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemine bağlı kalınarak yapılmıştır. Döküman incelemesi yöntemi genellikle tarihsel araştırmalarda yararlanılan bir yöntemdir. Bu teknik ile elde edilen sonuçlar içerik analizleri yapılarak, betimlenip yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Özellikle araştırılan devre ile ilgili en önemli birinci el kaynaklar olan İngiliz eğitim raporları ve *Blue Book*'lar incelenerek eğitim programlarındaki öğrenci sayısı ile modern ziraat derslerindeki değişim saptanmaya çalışılmıştır. Kıbrıs'taki Osmanlı yönetimindeki Türk eğitim programları ve İngiliz yönetimindeki Türk eğitim raporları karşılaştırılarak aralarındaki farklılıklar ve benzerlikler kapsamlı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Osmanlı Devleti Kıbrıs adasının fethini 1571 yılı Ağustosunda tamamlamıştı. Fethin tamamlanmasından sonra adada imar ve inşaa faaliyetlerine başlanmıştır. Osmanlı yönetimi Kıbrıs'taki mevcudiyetini sağlamlaştırmak adına, adanın ihtiyaçları doğrultusunda Anadolu'dan adaya çeşitli özelliklere sahip (haffâf, çiftçi, çilingir, tellâk, nalbant, ahçı, demirci, taşçı, kürekçi, marangoz, debbağ, terzi vb.) Türk nüfusunu aktarmıştır (Erdoğan, 1993; Orhonlu, 1971; Özkul, 2005). Adanın Osmanlı yönetimine geçtiği dönemde en çok tüketilen gıda türü tahıl ürünleridir. Adanın birçok bölgesinde buğday ve arpa yetiştiriciliği yapılmaktadır (Erdoğan, 2000). Osmanlı idaresinde adanın temel ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu söylenebilir (Özkul, 2010). Ayrıca adada Osmanlı Devleti tarafından çeşitli üretim yollarından elde edilen hammaddelerin işlendiği esnaf teşkilatı da oluşturulmuştur (Erdoğan, 2003; Özkul, 2009). Kıbrıs adasında üretim yapan Türklerin bir kısmı adanın kırsal bölgelerinde tarım ve hayvancılıkla uğraşırken diğer bir kısmını oluşturan esnaf dallarıyla uğraşanlar ise adanın merkezi şehirlerinde yaşamakta ve daha çok el sanatları ile uğraşmaktaydılar (Gürkan, 1982; Hill, 1952; Özkul, 2005; Tamçelik, 2012).

Osmanlı'nın adayı fethetmesinden sonra Kıbrıs'taki Türk halkının eğitim şekli, Osmanlı Devleti'nin eğitim anlayışıyla aynı şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu eğitim faaliyetlerinin temeli, dini ağırlıklı ve İslam'ın içeriklerinin öğretilmesi esasına dayanmaktadır (Gazioğlu 2000; Sağ, 2003).

İncelenen kaynaklardan Osmanlı toplumunda köylü ve halkın meslek eğitimi veren özel bir eğitimi olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu insanlar üretime ve topluma ilişkin bilgilerini ailelerinden ve usta çırak eğitiminden kazanmaktadırlar. Muallim Cevdet Bey'in sanat okullarının ilköğretimden başlamak üzere açılmasını talep etmesi bu tür eğitim veren okulların Osmanlı toplumunda olmadığını göstermektedir. El işleri ve ertik okullar (sanat, meslek okulları) adıyla açılan ziraat ve sanayiye yönelik okullara Türkiye Cumhuriyeti'nde 1930'lu yıllarda rastlanmaktadır. Bu sistemin en iyi uygulandığı okullara Köy Enstitüleri örnek verilebilir (Batır, 2010).

Sağ (2003) belirttiğine göre 16. yüzyıl Osmanlı toplumunda tüm eğitim kurumlarının öncesinde gidilebilecek olan bir eğitim kurumu vardır ki buna sıbyan mektebi denilmektedir. Bu mekteplerde çocuklara din pratiği verilmekte ve Kur'an okuma öğretilmektedir. Çocuk ilk dinsel bilgisini ve toplumsal oluşumunu bu okullarda kazanmaktadır (Sağ, 2003). Bu eğitim kurumlarında Kur'an öğretimi gerçekleşirken Kur'an'ın manası açıklanmadan sadece okunuşu öğretilmektedir (Kodaman, 1988). Tekeli (1980)'ye göre Osmanlı toplumunda tüccar ve zanaatkârlar ise loncalar şeklinde kurumsallaşmıştır. Böylece Loncalar bireylere yeterli yetkinlik ve ideolojik yönelimler kazandırmış olmaktadır. Yani loncalar; *“hem eğitimi düzenleyici hem de üretimi denetleyici işlevleriyle birlikte, bu sınıfın toplumun dengesini bozucu eğilimlere yönelmeden, yeniden üretilmesinin temel aracı”* olmuştur (Tekeli, 1980).

Osmanlı idaresinde adadaki eğitimde 19. yüzyıla kadar genel bir değişiklik olmamıştır. Fakat 19. yüzyılın ortalarında Osmanlı Maarif Nezareti tarafından çıkarılan talimatnamede sıbyan mekteplerinde okutulacak derslerde değişiklikler olmuştur. Eğitim dini ağırlıklı olmasıyla birlikte dönemin sıbyan okullarındaki verilmekte olan dersler;

- Elifba,
- Amme Cüzü ve diğer Cüzler,
- Türkçe Lugat (önce üç daha sonra fazla harfli kelimelerin yazılması),
- Ahlak (Türkçe kısa ahlak risalelerinin okutulması),
- Yazı (önce sülüs ve nesih),
- İlmihal (dini bilgiler okutulacak),
- Türkçe Tecvid (harflerin ve Kur'an'ın okuma biçimi),
- Kur'an (iki kez hatim indirilecek).
- Hıfz-ı Kur'an (yetenekli ve istekli öğrencilerin hafızlığa çalıştırılacakları seçimlik ders) (Akyüz, 2005; Koçer, 1991; Tufan, 2014).

1848 yılında *Umur-u Nafiya Encümenliği*, yayınladığı bir bildiri ile sıbyan okullarını birinci ve ikinci sınıflar olarak iki kısma ayırmıştır.

- Birinci sınıf iki yıl süreli olmakla birlikte, *Kur'an-ı Kerim* 1-2 defa hatim edilmesi yeterlidir.
- İkinci sınıfta iki yıl süreli olmasına karşın, Türkçe yazı, *Subha-ı sıbyan*, ahlak, güzel yazı, kitabet, sarf ve nahiv dersleri ve *Kur'an-ı Kerim* 4-6 defa hatim edilmesi gerekmektedir (Behçet, 1969).

1869 *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*'nde sıbyan mekteplerinin süresi 4 yıl olacak ve eğitim programı içinde:

- Usul-i cedid'e uygun Elifba,
- Kur'an Kerim,
- Tecvid,
- Ahlak Risaleleri,
- İlmihal,
- Yazı Talimi,
- Muhtasar Fen-i Hesap,
- Muhtasar Tarih-i Osmani,
- Muhtasar Coğrafya,
- Malûmat-ı Nafia Risalesi (Akyüz, 2005).

Birleşik Krallık ada yönetimini Osmanlı Devleti'nden devraldıktan sonra, eski yönetimden kalan bazı uygulamaları devam ettirirken, bazı alanlarda da kendi idari ve yönetim anlayışına geçilmiştir (Tufan, 2014). İngiliz döneminin ilk yıllarındaki ilköğretim eğitimi veren Kıbrıs Müslüman okullarında sadece Kur'an-ı Kerim ve İlahi eğitimi yapılmaktaydı. Köylerde yaşayan kişilerin de çok az ya da hiç eğitimi olmadığı elde edilen bilgiler içerisinde (Nesim, 1987, Talbot&Cape, 1913; Tufan, 2014; Weir, 1952).

Orr (2011), adanın İngiliz yönetimine geçtiği ilk yıllarda bir girişimci veya endüstriyel gelişmeden bahsetmek mümkün olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca ada halkının gelir kaynağının tarım ile gerçekleştiğini, bu yöntemlerin de kaba saba olup hiçbir gelişme göstermediğini ve herhangi bir gelişme çabasının olmadığı vurgulamaktadır (Orr, 2011). İngiliz yönetiminin ilk yıllarını konu alan başka bir kaynakta ise; Lefkoşa merkez ilçesinin 15 Müslüman okulundan 8 tanesinde sadece Kur'an ezberletildiği belirtilmektedir (Lukach & Jardine, 2007). Bu gözlem de bize, ilköğretimde 20. yüzyıl başlarına kadar getirilen yeniliklerin idari teşkilatlanma yönünde olduğunu, ilköğretimde program geliştirme açısından ilgili döneme kadar pek fazla yeniliğin yapılmadığını göstermektedir (Tufan, 2014).

İngiliz döneminin başlangıç yıllarında, ilköğretim okullarında okutulan derslere bakıldığında;

- Kur'an-ı Kerim,
- Türkçe okuma yazma
- Aritmetik (dört işlem ile sınırlı) (Talbot & Cape, 1913).

1900'lü yılların başlarındaki ilköğretim derslerine bakıldığında;

- Kur'an-ı Kerim
- İlmihal (Fıkıh), temel din bilgisi kurallarını ezberletmek
- Türkçe okuma yazma
- Genel Osmanlı tarihi ve coğrafyası
- Aritmetik (dört işlem ile sınırlı)
- Temel Arapça ve Farsça (sadece birkaç okulun üst sınıflarında) (Lukach & Jardine, 2007; Tufan, 2014).

1913 eğitim raporunda ilkokul eğitim programı daha ayrıntılı aktarılmaktadır;

- İlkokul eğitimine başladığı ilk yıldan üçüncü sınıfa kadar alınan dersler; Okuma-yazma, Aritmetik (dört işlem)
- Dördüncü sınıftaki dersler; Okuma-yazma, Aritmetik (dört işlem), Coğrafya, Dilbilgisi kuraları.
- Beşinci sınıftaki dersler; Okuma-yazma, Aritmetik (dört işlem), Coğrafya, Dilbilgisi kuraları, Osmanlı tarihi, Sağlık bilgisi, Kompozisyon.
- Mümtaz (Rüşti) sınıflarda verilen dersler; Fransızca, İngilizce, Rumca, Arapça, Farsça (Talbot & Cape, 1913).

Orr (2011), tarımsal ve endüstriyel konularda Kıbrıs gençliğini eğitecek araçlara çok sayıda ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Kıbrıs'ın ağırlıklı olarak bir tarım ülkesi olmasına karşın geçmişte ziraat biliminin fazlaca ihmalinden dolayı adada tarım geri kalmıştı. Dolayısıyla adada tarım ilkel yöntemler kullanılarak yapılmaktaydı. Tüm bu olumsuzluklara rağmen İngilizlerin 1913 yılında Lefkoşa'da bir Ziraat Koleji açmasıyla birlikte, adadaki tarımın canlanacağı ümit edilmektedir. Ayrıca ülkede tarımı teşvik etmek amacıyla okullarda örnek tarım tekniklerinin uygulanacağı okul bahçeleri kurulmuştur. Ziraat Koleji'nde ilkokul öğretmenleri için tarım dersleri konulmuş olması olumlu olsa bile öğrencilerin ilkokuldan mezun olduktan sonra diğer eğitimlerinde teknik derslerin yeterince verilmemesinden dolayı istenen başarı elde edilememiştir (Orr, 2011).

1917-18 eğitim yılına ait bir ilkokul diploması, bu dönemlerdeki ilkokul ders programıyla ilgili bize ışık tutmaktadır. Söz konusu dönemde adadaki ilkokulların genelinde alınan derslere bakıldığında;

- Kur'an-ı Kerim maa Tecvit,
- İlmî hal,
- Kıraat-ı Türkiye,
- Sarf-ı Osmani,
- Coğrafya,
- Tarih-i Osmani,
- Hüsnü hat,
- İmla-i Türki,
- Hesap,
- Hıfsızsihat,
- Resim,
- Ziraat

adlı derslere rastlanılmaktadır. İlgili yıla ait diplomadan da anlaşılacağı üzere 1913 yılı eğitim programında görülmeyen resim dersinin 1917 yılında ilkokul programına girmiştir (Behçet, 1969; Tufan, 2014). Bunun nedeni ise 15 Temmuz 1915 tarihinde yayımlanan *Mekâtib-i İptidaiye-i Umûmîye Talimatnamesi*dir. Bu talimatnamenin önsözünde iptidaiye mekteplerinin amacının ilköğretim çağındaki çocuğa hayat için lazım olan gerekli bilgiyi sağlamak, çocuğu dinine bağlı, vatanperver olarak yetiştirmek olduğu yazılmıştır. 1915 yılında yayımlanan talimatname incelendiğinde yukarıda sıralanan derslerin bir büyük oranda benzediği anlaşılmaktadır. Bu durum da bize Kıbrıslı Türklerin İngiliz İdaresinde olmalarına karşın 1917 yılında Osmanlı Devleti'nde uygulanan eğitim müfredatını kullandıklarını göstermektedir (Batır, 2010).

1924 yılında ilkokulların genelinde uygulanan ders programına bazı derslerin daha eklendiği anlaşılmaktadır. Buna göre;

- Kur'an-ı Kerim maa Tecvid,
- Ulumü'd-Diniye,
- Kıraat ve Musahabat-ı Ahlakiye,
- Sarf ve Nahiv,
- Tarih,
- Coğrafya,
- Hesap Hendese,
- Eşya dersleri,
- Ziraat,
- Resim ve El işleri,

- İmla,
- Yazı Tahrir ve Kitabet,
- İngilizce,
- Rumca,
- Ezber,
- Gına (Müzik) ve Beden

dersleri bulunmaktadır. 1917-18 dönemine göre yeni derslerin (İngilizce, Rumca, Ezber, Müzik, Beden, eşya dersleri ve el işleri) müfredata eklendiği anlaşılmaktadır (Behçet, 1969). Türkiye’de uygulanan 1922 yılına ait müfredat ile yukarıda verilen 1924 yılına ait dersler karşılaştırıldığında Kıbrıs’ta farklı olarak yabancı dil derslerinin (İngilizce ve Rumca) müfredatta yer aldığı görülmektedir (Batır, 2010).

Türkiye’de 1928 yılında gerçekleşen harf inkılabı 1929 yılında adadaki okullarda da uygulanmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra adada faaliyet gösteren Kıbrıs Türk okullarında da Türkiye’deki okullarda uygulanan müfredat değişiklikleri takip edilmiştir (Behçet, 1969; Özkul & Akcansoy, 2009; Tufan, 2014).

1931 yılında ağırlıklı olarak ada Rumları, İngiliz idaresinin vergi artırımı bahanesiyle isyan etmişti. İlgili isyan Lefkoşa’da İngiliz vali konağının yakılmasının ardından adadaki diğer şehirlere de sıçramıştır. Kıbrıslı Rumların Enosis’i gerçekleştirmek amacıyla adadaki Yunanistan konsolosu başkanlığında başlattıkları isyan girişimi Birleşik Krallık tarafından bastırılmıştı. İngilizler isyanı bastırarak adada sıkıyönetim ilan etmiş ve yaşayan her iki topluma da ağır yaptırımlar uygulamıştır. İsyen girişimde hiç bir suçu olmayan Kıbrıslı Türkler de bu yaptırımlarından nasiplerini almışlardır. Uygulanan yaptırımlardan en dikkat çekicileri Kıbrıs’ta Yunan ve Türk bayraklarının asılmasının yasaklanması, Türkiye ve Yunanistan’dan ders kitabı ile öğretmen getirilmesinin yasaklanması olmuştur (Evre, 2004; Gazioğlu, 2000; İrkad,1997).

1933-1938 yılları arasında adada uygulanan ilkokul ders müfredatına bakıldığında önceki yıllara göre farklılıkların olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde uygulanan programa göre;

- Birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar uygulanacak olan ders programında Hayat Bilgisi, Hesap (Aritmetik), Resim, El işleri, Alfabe, İmla, Yazı, Oyun, Gına (Müzik), İdman (Beden eğitimi), Temizlik dersleri vardı.
- 4. Sınıf ders programında; Konuşma, Kıraat, İmla, Yazı, Gramer, Ezber, Kitabet (Tahrir, kompozisyon), Hesap (Aritmetik), Hendese (Geometri), Tarih, Coğrafya,

Sıhhat (Sağlık), Tabiat (Biyoloji), Din Dersi, El işi, Resim, Beden terbiyesi, Teganni (Müzik).

- 5. Sınıf ders programında; Konuşma, Kıraat, İmla, Yazı, Gramer, Ezber, Fen bilgisi, İngilizce, Ziraat, Kitabet (Tahrir, kompozisyon), Hesap (Aritmetik), Hendese (Geometri), Tarih, Coğrafya, Sıhhat (Sağlık), Tabiat (Biyoloji), Din Dersi, Beden terbiyesi Teganni (Müzik), Temizlik.
- 6. Sınıf ders programı; Kuran, Din dersleri, Kıraat, Tahrir, Gramer, Yazı, Hesap ve hendese, Tarih, Coğrafya, Tabiat tekidi, Ziraat Dersleri, İptidai Fen dersleri, Resim ve El işleri, İngilizce, Teganni, Beden adlı dersler bulunmaktaydı (Feridun, 2011: 2-12).

Feridun (2011), adadaki ilkokullarda verilen teorik derslerin yanında tarım amaçlı ziraat dersleri için ziraat eğitimine yönelik okul bahçesinde pratik eğitim yapıldığını belirtmektedir. Bununla birlikte okul bahçelerinin sürekli teftiş edilip ada çapında ödüllü yarışmaya tabi tutulduğunu da aktarmaktadır (Feridun, 2011). Özellikle II. Dünya savaşı sırasında İngiliz ordusunun yemek ihtiyacının karşılayabilmek için adanın kapasitesi üzerinde genel üretim yapılmaya başlanmıştır. Fakat savaşın bitmesinin ardından Kıbrıs'taki üreticilerin ürettikleri fazla ürünleri başta İngiltere olmak üzere Avrupa pazarlarına ihraç edilmiştir (Özgürlük Yayınlar, 1987). Bu durumun eğitime direk olarak yansıdığı düşünülmektedir. Ülkedeki tarım ürünlerinin değer kazanması ada okullarında tarım (ziraat) derslerine daha fazla önem verilmesine yol açmaktadır.

Ayrıca İngiliz döneminde adada mesleki eğitimi geliştirmek ve ülkenin ihtiyacı olan esnafları eğitmek için Zanaatkârlık ve Yatılı Çıraklık Okulu kurulmuştur. 1942-1945 yıllarına ait eğitim raporlarında adı geçen okulla ilgili şu ifadeler kullanılmaktadır; *Erkek öğrenciler okuldaki bahçe işlerinden arta kalan zamanlarında en az bir zanaat öğrenmek üzere yetiştiriliyorlardı. Çırak terziler, usta terzilerinin gözetim ve denetiminde okulda kullandıkları bütün iç çamaşırlarını sadece tadil etmiyor aynı zamanda dikimlerini de yapıyorlardı. Çırak ayakkabıcılar ise her türlü botu üretilip her türlü ayakkabıyı tamir ediyorlardı* (Sleight, 1947).

1954 yılına ait adadaki ilkokullarda uygulanan eğitim programındaki derslere bakıldığında;

- Anadil eğitimi
- Aritmetik
- Coğrafya
- Tarih
- Müzik
- Resim
- Ziraat
- Beden eğitim
- Temizlik

adlı derslerin olduğu görülmektedir (Sleight,1955).

Tablo 1: 1887-1954 yılları arasında Kıbrıs Türk ilkokullarındaki erkek ve kız öğrenci sayıları ile adadaki erkek ve kız nüfusları

<i>Yıl</i>	<i>Erkek öğrenci Sayısı</i>	<i>Kız öğrenci Sayısı</i>	<i>Toplam öğrenci</i>	<i>Erkek Nüfus</i>	<i>Kız/Kadın Nüfus</i>	<i>Toplam Türk Nüfusu</i>
1887-1888	1947	579	2526	23447	21981	45458
1897-1898	2383	909	3292	24788	23138	47926
1907-1908	3568	1730	5298	26616	24693	51309
1914-1915	3966	2359	6325	29302	27126	56428
1931-1932	6244	4421	10665	32663	31575	64238
1943-1944	5527	4444	9971	40486	39875	80361⁴
1953-1954	6862	6309	13171	-	-	104333⁵

(Kaynak: Blue Book, 1887-1888, 1897-1898, 1907-1908, 1931, 1946; Cyprus Report of the Department of Education for the School Years 1930-31, 1931-32; Sleight, 1955).

Tablo 1'deki verilere göre 1887-1888 yılında erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun % 8,3'ünü oluştururken, aynı yılın erkek öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %4,2'ni oluşturmaktadır. Yine 1887-1888 yılının kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun % 2,6'na denk gelirken aynı yılın kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusun %1,2'ni oluşturmaktadır. Söz konusu dönemdeki toplam öğrenci sayısı ise toplam nüfusun %5,4'üne denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %77'sini, kız öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının % 22,9'unu oluşturmaktadır.

1897-1898 senesinin erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun %9,6'sını oluştururken, aynı yılın erkek öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %5'ini oluşturmaktadır. İlgili yıldaki kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %4'üne denk gelirken, aynı yılın kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusun %1,9'unu oluşturmaktadır. Toplam öğrenci sayısı toplam

⁴ 1946 yılı verileri https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Cyprus#Historical_population

⁵ 1960 yılı verileri https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Cyprus#Historical_population

nüfusun %6,9'una karşılık gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %72,4'ünü, kız öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının % 27,6'sını oluşturmaktadır.

1907-1908 yılının erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun %13,4'ünü oluştururken aynı senenin erkek öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %6,95'ini oluşturmaktadır. 1907-1908 senesinin kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %7'sine denk gelirken aynı yılın kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %3,4'üne denk gelmektedir. Toplam öğrenci sayısı toplam nüfusun %10,35'üne denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %67,3'üne, kız öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının %32,7'sini oluşturmaktadır.

1914-1915 senesinin erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun %13,5'ini oluştururken, aynı senenin erkek öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %7'sini oluşturmaktadır. 1914-1915 senesinin kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %8,7'sine denk gelirken aynı yılın kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusun %4'üne denk gelmektedir. Toplam öğrenci sayısı toplam nüfusun %11'ine denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %63'ünü, kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %37'sini oluşturmaktadır.

1931-1932 yılının erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun %19'unu oluştururken, aynı senenin erkek öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %9,7'sini oluşturmaktadır. 1931-1932 senesinin kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %14'üne denk gelirken, aynı senenin kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusun %7'sine denk gelmektedir. Toplam öğrenci sayısı toplam nüfusun %16,7'sine denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %59'unu, kız öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının %41,5'ini oluşturmaktadır.

1943-1944 yılının erkek öğrenci sayısı 1946 yılının toplam erkek nüfusunun %13,7'sini oluştururken, aynı senenin erkek öğrenci sayısı 1946 yılının toplam Türk nüfusunun %6,9'unu oluşturmaktadır. 1943-1944 senesinin kız öğrenci sayısı 1946 yılının toplam kadın nüfusunun %11,2'sine denk gelirken, aynı yılın kız öğrenci sayısı 1946 yılının toplam Türk nüfusunun %5,5'ini oluşturmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 1946 yılının toplam nüfusunun %12,4'üne denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %55,4'ünü, kız öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının %44,6'sını oluşturmaktadır.

1953-1954 yılının erkek öğrenci sayısı 1960 yılının toplam Türk nüfusunun %6,6'sını oluştururken, aynı senenin kız öğrenci sayısı toplam Türk nüfusunun %6'sını oluşturmaktadır. Toplam öğrenci sayısı toplam nüfusun %12,6'sına denk gelirken, erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %52'sine, kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %48'ini

oluşturmaktadır. Tablodan elde edilen oranlar çalışmanın Tartışma ve Sonuç bölümünde yorumlanacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın önceki kısımlarında da bahsedildiği gibi Kıbrıs'taki Türk varlığı 1571 yılı sonrası başlamıştır. Adaya gönderilen Türk nüfusunun büyük bir kısmının genel geçim kaynağı çiftçilik ve hayvancılık olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda hareket edildiğinde 20. yüzyılın ortalarına kadar adadaki Türk nüfusuna tarım toplumu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada ise tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin birçok tanım ve göstergesi içerisinde eğitim faktörü ele alınmıştır.

Osmanlı yönetiminin ilk yıllarındaki ada eğitiminin içeriğine bakıldığında, eğitimin dini ağırlıklı olduğu ve belli bir düzeydeki öğrencilere hitap ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum bize tarım toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda Kıbrıs Türk Müslüman toplumunun kendini yeniden düzenlemesi amacıyla yaşanan bir olgu olarak görülmektedir. Toplumun ihtiyaçlarının tarım üretimi etrafında şekillenmesi de daha üst veya modern bir eğitim kurumu ihtiyacının doğmamasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu etken Kıbrıs Türk Müslüman toplumunda uzun yıllar Osmanlı Devleti klasik eğitim anlayışının varlığının sürdürmesine neden olmuştur. Böylelikle 19. yüzyılın sonlarına kadar Kıbrıs Türk ilkökul eğitim programı, geleneksel ağırlıklı şekillenmiştir denilebilir.

Kıbrıs Türk tarım kültürünün kendi eğitimine yansımalarının bir diğer göstergesi ise öğrenci sayısıdır. Tarım toplumunda temel geçim kaynağı çiftçilik ve hayvancılık olduğu için, kişinin hayatını idame ettirebilmesi amacıyla yoğun beden gücü ve mesai harcaması gerekmektedir. Dolayısıyla emek gerektiren iş yükünün karşılanması için insan sayısının fazlalığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple aile fertleri içinde eğitim yaşındaki çocukların gündelik hayatlarının büyük bir kısmı okullar yerine ücretsiz emek karşılığı ağıl ve tarlalarda geçmektedir.⁶ Bu durum tarım toplumunda eğitimi hem dini alanla sınırlanmakta hem de öğrenci sayısının az olmasına sebebiyet vermektedir. Söz konusu düşünceyi Osmanlı Devleti'nin ada üzerindeki ilk dönem eğitim programlarında açıkça görmek mümkündür. Kıbrıs Türk tarım kültürünün eğitim anlayışı, ilk dönemlerde kendisini yukarıda anlatıldığı biçimde şekillendirmiştir.

Adada gerçekleştirilen tarımın niteliği genellikle iptidai şartlarda olmasından dolayı tarım eğitimi de babadan oğula geçer seviyededir. Bu şekilde gerçekleşen eğitim anlayışı

⁶Hatice Akbıyık çocukluk yıllarını anlatırken şöyle ifade etmektedir; “İlkokula çok gidemedim. Babam aldı beni okuldan davara (hayvanlara) yolladı. İş önceliğimizdi. Üzüm bağlarında guru (kuru) üzüm yapardık, pekmez ederdik, paluze (üzüm suyundan yapılan bir yiyecek) sucuk (üzüm sucuğu) yapardık.” (Atamer, 2014).

içerisinde daha yenilikçi ve ilerici bir eğitim kurumu ihtiyacı doğurmamıştır. Dolayısıyla ziraat okulları veya ilkokullarda ziraat eğitimi 20. yüzyılın başlarına kadar okul programlarında yer almadığı araştırmanın bulgular kısmında görülmektedir.

19. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında geri kalması devletin içinde bulunduğu durumdan daha ileri seviyelere gitmesini tetiklemiştir. Bu amaçla Osmanlı Devleti eğitim içerisinde çeşitli dönemlerde reformlar yapmıştır. Örneğin Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Devleti ileri gelenleri, söz konusu ilerleme sürecinin bacaklarından birinin de toplumun daha ileri, çağdaş ve kaliteli eğitimden geçmesi gereğinin fark etmesi üzerine, eğitimde reform sürecini başlatmışlardır. 1878 yılına kadar Osmanlı toprağı olan Kıbrıs adasında gecikmeli de olsa bu reform sürecinin etkilerini görmek mümkün olmuştur. 1878 yılı sonrası ada Birleşik Krallık yönetimi altına girmesinden sonra da Osmanlı Devleti ile eğitim ilişkileri devam etmiştir. Böylelikle Osmanlı Devleti'nde yaşanan eğitim reformları, Kıbrıs'a da sirayet etmiş ve etkilerini adadaki Türk ilkokullarının eğitim müfredatında görmek mümkün olmuştur. Bu sav reform dönemi sonrası ada ilkokullarında pozitif bilimlerin artışıyla desteklenmektedir.

Kıbrıs Türk ilkokul eğitim programındaki değişim ve yenileşmenin yegane sebebi olarak Osmanlı Devleti'nde yaşanan reform ve Tanzimat sürecinin yarattığı etkiler olarak ifade etmek eksik ve yanlış olacaktır. Bu değişimin en önemli sebeplerinden bir diğeri ise dünyada yaşanan gelişmeler ve İngiliz yönetiminin 19. yüzyılın sonlarında ada idaresini devralmasıdır. Ayrıca bu gelişmeler ilerleyen yıllarda Kıbrıs Türk toplumu üzerinde yarattığı etki ve değişimle de ortaya çıkmaktadır. Bunun en güzel örneği; adanın İngiliz yönetimine girmesi sonrasında ilkokul müfredatlarında daha modern ve çağdaş derslerin görülmeye başlanması ve 1900'lü yıllarda öğrenci sayısında anlamlı bir artışın gerçekleşmesidir. Sanayi toplum yapısının eğitimdeki ilk göstergelerinden birisi ise din eğitimi yanı sıra pozitif ve modern derslerin de müfredata girmesi ile eğitimin toplumsallaşarak öğrenci sayısının artmasıdır. Bu iki unsur İngiliz dönemi Kıbrıs Türk ilkokullarında ileri derecede yaşanmıştır.

1860'lı yıllarda ilkokullardaki ders müfredatı sadece dini ağırlıklıyken, 1890'lara doğru Aritmetik ve Dört İşlem gibi derslerin öğretim programlarına girdiği görülmektedir. İngilizler, devlet idaresi ile toplum arasındaki iletişimin sağlanması adına en başta okuma-yazma oranının artmasını arzu etmekteydiler. 1900'lü yıllara girildiğinde ise müfredata okuma-yazma, Coğrafya, Dilbilgisi Kuralları, Osmanlı Tarihi, Sağlık Bilgisi, Kompozisyon gibi daha modern derslerinde eklendiği görülmektedir. Bu da İngiliz yönetiminin ada içindeki ihtiyaçlarını karşılayacak adam yetiştirmenin gereği olarak adada yeni ihtiyaçlara karşın yeni insan tipi yaratmanın örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. İngilizlerin ada yönetimindeki bir diğeri ihtiyacı ise Türk toplumu ile İngiliz idaresi arasındaki iletişim, yönetim ve düzeni

sağlayacak olan alt seviye memur ve yöneticilerin yetiştirilmesidir. Türk toplumunun eskiden kalma din ağırlıklı eğitimin yapısı bu ihtiyaca cevap verecek seviyede değildir. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla da eğitimin modernleştirilmesi ya da modernleşmeye izin verilmesi şarttır. Bu sebeple ilkokul ders müfredatına, İngilizce, Fransızca, Rumca derslerinin yanı sıra Hesap, Ziraat, Hendese, Eşya dersleri, Resim ve El İşleri, Yazı Tahrir ve Kitabet, Alfabe, İmla gibi derslerinde eklendiği görülmektedir. 1920’li yıllar sonrasında bu derslerin sayısında artış görülerek devam ettiği gözlemlenmektedir.

1931 isyanı sonrasında İngiliz yönetimi tarafından eğitime yapılan kısıtlamalar, Kıbrıs Türk toplumundaki eğitim anlayışının incelemesinde zorluklar yaratsa da, II. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte 1931 yılında konan kısıtlamaların yumuşadığı görülmektedir. Bu yumuşamanın nedeni olarak II. Dünya Savaşı’nda İngilizlerin düşmanı olan Almanların, Orta Doğu’nun anahtarı olması sebebiyle Kıbrıs ile ilgilenmeleri ve İngilizlerin savaş için adadaki insanlara ihtiyaç duyması olarak düşünülmektedir. Hatta İngilizler II. Dünya Savaşı’na yerel halktan katılımı artırma amacıyla ada gazetelerine ilanlar dahi verilmiştir. Dönemin şartlarına göre ekonomik açıdan çekici bir teklif olması sebebiyle birçok Kıbrıslı Türk İngiliz askeri olarak savaşa katıldığı da bilinmektedir. Bu da bizlere Kıbrıs’ta toplumsal ihtiyaçların kısa sürede de olsa değiştiğini göstermektedir. Fakat yine de 1950’li yıllardaki ilkokul ders müfredatında ilerlemenin devam ettiği Anadil eğitimi, Aritmetik, Coğrafya, Tarih, Müzik, Resim, Ziraat, Beden Eğitim ve Temizlik gibi derslerin müfredatta yer aldığı ve ağırlıklarının daha da arttığı gözlemlenmektedir.

Kıbrıs Türk toplumunun tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişinin eğitimdeki bir diğer göstergesinin örneği ise eğitimin toplumsallaşmasıdır. Buna göre tablo 1’deki veriler karşılaştırıldığında kız ve erkek öğrenci sayılarında yıllara göre bir artış söz konusudur. Örneğin 1887-1888 yıllarındaki ilkokul öğrencilerinin sayısı toplam 2526 iken, 1953-1954 yılında bu rakam 13.171’e ulaşmıştır. Bir diğer artış ise ilkokullardaki kız öğrencilerin oranlarında görülmektedir. Bu artışla birlikte zamanla kız öğrencilerin erkek öğrencilerin sayılarına yaklaşmış oldukları anlaşılmıştır. Bu durum ise Kıbrıs Türk toplumunun eğitime verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca ilköğretimde kız erkek ayrımı yapılmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Tabloda verilen rakamlar karşılaştırıldığında 1887-1888 yılındaki erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun % 8,3’ünü oluştururken, 1931-1932 devresinin erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusunun %19’unu oluşturmaktadır. Söz konusu 44 yıllık süre içinde erkek öğrenci sayısı toplam erkek nüfusuna oranla %10,7 artarak iki katından fazla bir seviyeye yükselmiştir. 1887-1888 döneminin kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %2,6’sına denk gelirken, 1931-1932 yılının kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusunun %14’ine denk

gelmektedir. 44 yıllık süre içinde ise kız öğrenci sayısı toplam kadın nüfusuna oranla %11,4 artarak beş katından fazla bir seviyeye yükselmiştir. 1887-1888 senesinin toplam öğrenci sayısı toplam nüfusun %5,4'ine denk gelirken, bu rakam 1931-1932 yılında %16,7'ye yükselerek 3 katından fazla bir artış göstermiştir. 1931-32 dönemindeki artış bize Kıbrıs Türk toplumunun 1931 yılında Kıbrıslı Rumların adada çıkarttıkları 1931 isyanından fazla etkilenmediklerini de göstermektedir. Ayrıca İngiliz İdaresi'nin başladığı ilk yıllarda az olan öğrenci sayısının 1931-32 evresinde hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu sonuçlarda her ne kadar İngilizlerin varsa da toplumun da bilinçlenmesinin etkisi göz ardı edilmemelidir.

Tablodan elde edilen bir başka sonuç ise 1887-1888 yılı erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %77'sini, kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %22,9'unu oluştururken, 1953-1954 yılının erkek öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %52'sini, kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %48'ini oluşturmaktadır. Söz konusu 66 yıllık süre içinde kız ve erkek öğrencilerin sayısı toplam öğrenci sayısına oranla az bir farkla eşitlendiği gözlemlenmektedir. Ayrıca ilgili dönemde ilkokullarda öğrenim gören kız öğrenci sayıları her dönemde artış gösterirken aynı durum erkek öğrencilerde söz konusu değildir. Erkek öğrenci sayıları 1943-1944 yılında önceki verilere göre düşüş göstermiştir. İlgili yılda kız öğrenci sayısı diğer yıllar oranla az da olsa artmıştır. Bu düşüşün nedenleri arasında II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri de bulunmaktadır.

İngiltere idaresinde ilkokullarda okuyan öğrenci sayılarında her geçen yıl bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Bu artış sonucunda dönemin başlarındaki kız ve erkek öğrenci sayılarındaki farkın kapanmasına ve 1950'li yıllarda neredeyse birbirleriyle eşitlenmesine neden olmuştur. Bu durum da Kıbrıs Türk toplumunun erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında eğitimde bir fark gözetmediğini göstermektedir. Sonuç olarak ilkokullarda öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin sayılarının birbirlerine yakın bir şekilde artması Kıbrıs Türk Toplumunun eğitime verdiği önemin arttığına ve bilinçli bir nesil yaratmak isteğine bağlanabilir.

References / Kaynakça

Akyüz, Yahya (2005). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 10.000- M.S 2004*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Almış, Selman & Yılmaz, Mehmet Taki (2011). İnsanın Toplumsal Doğası ve Toplumsalın Sürdürülebilirliği Açısından Eğitim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(33) 28-40.

Atamer, Ali (2014). *Son Kıbrıslılar Bizik*. Lefkoşa: Havadis Yayınları.

Batır, Betül (2010). *Geleneksel Eğitimden Çağdaş Eğitime Türkiye’de İlk Öğretim (1908-1924)*. İstanbul: Elif Kitabevi Milenyum Yayıncılık.

Behçet, Hasan (1969). *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*. Lefkoşa.

Cyprus Blue Book for the Year 1897-1898, (Basım yeri ve tarihi bulunmamakta)

Cyprus Blue Book for the Year 1907-1908, Printed By W.J. Archer, Printed At The Government Printing Office, Nicosia 1908.

Cyprus Blue Book for the Year 1914-1915, Nicosia: Printed By W.J. Archer, Printed At The Government Printing Office, 1915.

Cyprus Blue Book, for the Year 1887-1888 (Basım yeri ve tarihi bulunmamakta)

Cyprus Blue Book for the Year 1931. Printed At The Government Printing Office, Nicosia December 1931.

Cyprus Blue Book for the Year 1946. Printed At The Government Printing Office, Nicosia December 1948.

Cyprus Report of The Department of Education for the School Years 1930-31, 1931-32, Nicosia: Printed at the Cyprus Government Printing Office 1933.

Çınar, İkrâm (2002). Eğitimin Tarihsel Temelleri. *Eğitim Üzerine*, Ed. Erdal Toprakçı, Ankara: Ütopya yayınevi.

Erdoğan, Mehmet Akif (1993). Kıbrıs’ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü (1570-1571). *Kıbrıs ’ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2 Kasım 1991) Tebliğleri*, Ankara.

Erdoğan, Mehmet Akif (2000). Osmanlı Hâkimiyetinin İlk Yıllarında Kıbrıs Adası’nda Temel İhtiyaç Maddelerinin Fiyatları Üzerine, *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, Cilt I, Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 245-264

Erdoğan, Mehmet Akif (2003). Kıbrıs’ta İlk Osmanlı Esnaf ve Zanaatkarları Üzerine Notlar. *Osmanlı Öncesi ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri*, İstanbul, ss. 211-221.

Evre, Bülent (2004). *Kıbrıs Türk milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*. Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.

Feridun, Hüsnü (2011). *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinden “Bir Ömür”*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Fidan, Nurettin & Münire Erden (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Gazioğlu, Ahmet C. (1996). *İngiliz yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*. İstanbul: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.

Genç, Salih Zeki & Eryaman, M. Yunus (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.

Gürkan, H. Muzaffer (1996). *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*. Cilt I, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

- Güvenç, Bozkurt (2002). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi yayınları.
- Hallak, J. & Caillods, F. (1995). *Educational Planning: The International Dimension*. London and New York, Garland.
- Irkad, Ulus (1997). *Kıbrıs Türk Eğitiminde Tarihsel Gelişmeler*. Lefkoşa: Ada-M Basın Yayın LTD.
- Koçer, H. Ali (1991). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğusu ve Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kodaman, Bayram (1988). *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Lukach, Harry Charles & Jardine, Douglas James (2007). *Kıbrıs’ın El Kitabı*. çev; Ali Çakıroğlu, Lefkoşa: Galeri Kültür yayınları.
- Mejuyev, Vadim (1998). *Kültür ve Tarih*. çev. Suat H. Yokova, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Nesim, Ali (1987). *Batmayan Eğitim Güneşimiz*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Orhonlu, Cengiz (1971). Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi. *Milletler Arası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)*. Ankara.
- Orr, C. W. J. (2013). *İngiliz Egemenliği Altında Kıbrıs*. Lefkoşa: Galeri Kültür yayınları.
- Özgürlük Yayınları (1987). *Kıbrıs’ta Sosyo-Ekonomik Yapı*. Özgürlük Yayınları. Ortam Off-Set Tesisleri.
- Özkul, Ali Efdal (2005). *Kıbrıs’ın Sosyo-Ekonomik Tarihi (1726-1750)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkul, Ali Efdal & Akcansoy, Yurdağül (2009). Yeni Türk Harfleri’nin Kıbrıs’ta Kullanılması ve Yaşanan Problemler, *80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslar Arası Sempozyumu 10-11 Kasım 2008*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 417-421.
- Özkul, Ali Efdal (2009). Tradesmen and Their Products in 18th Century in Ottoman Cyprus, *Ottoman Cyprus A Collection of Studies on History and Culture*, Edited by Michalis N. Michael, Matthias Kappler and Eftihios Gavriel, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 197-208.
- Özkul, Ali Efdal (2010). Osmanlı İdaresinde Kıbrıs Adasında Yapılan Ziraat ve Hayvancılık, *Birinci İktisat Tarihi Tebliğleri Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İstanbul 7-8 Eylül 2007)*, Hazırlayanlar Rahmi Deniz Özbay, Fahri Solak, Yaşar Bülbül, Gülfettin Çelik, Cilt II, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 283-296.
- Sağ, Vahap (2003). Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1) 11-25.
- Sleight, G. F. (1947). *Cyprus Report of the Department of Education for the Period 1942-1945*, Nicosia: Printed at the Cyprus Government Printing Office.
- Sleight, G. F. (1955). *Cyprus Report of the Department of Education for the Period 1953-1955*, Nicosia: Printed at the Cyprus Government Printing Office.
- Tamçelik, Soyalp (2012). Kıbrıs’ta İç Göç Hareketleri ve Olası bir Anlaşmada Etkileri. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig*.Güz 2012 (63), 227-252.
- Talbot, J. E & Cape, F. W. (1913). *Report on Education in Cyprus*. London: Waterlow and Sons LTD.

Taş, Sait (2007). Eğitimde Yenileşmenin Önündeki Engeller (Dört Köşe Tekerlekler). *SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 183-192.

Tekeli, İlhan (1980). *Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Tezcan, Mahmut (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Anı yayıncılık.

Tufan, Hüseyin (2014). *Tanzimat ve 1931 İsyanı Sürecinde Kıbrıs Türk Eğitim Yönetimi*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uygur, Mermi (2006). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Weir, W. W. (1952). *Education in Cyprus*, Nicosia: Cosmos Press.

Yıldırım, Ali & Şimsek, Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Other Sources / Diğer Kaynaklar

https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Cyprus#Historical_population erişim tarihi: 07.03.2017.